

Др Бурица АМАНОВИЋ
Криминалистичко-полицијска академија

Историјски корени и развој специјалног физичког образовања

УДК: 37.016(073):796.015(093):351.74

Апстракт: У уводном делу рада дај је појам и дефиниција **Специјалног физичког образовања (СФО)**. Након краће прегледа историје развоја јавних облика борења и борилачких система, посебна пажња је дајта развоју традиционалне јапанске **ђуђуцу**¹ (џу џицу) система самоодбране од најстаријих времена до данашњих дана на простору Јапана.

У наставку, дај је развој модерне **џиу-џицу** почетком 20. века, настањак **Кодо кан џудо** система, и **караџе** спорта, њихов развој у европским земљама, са наласком на наше просторе. Даље је у раду приказана тенеза борилачке обуке у полицијским образовним институцијама код нас, од првих почетака у прошлом веку до данашњих дана. На крају рада дајта су закључна разматрања.

Кључне речи: Специјално физичко образовање, џиу џицу (ђуђуцу), џудо, караџе, информатори.

Увод

Специјално физичко образовање је наставно научна област која користећи различите програмске активности у едукативном и тренажном процесу, без обзира на ком је нивоу реализације (основна полицијска обука, специјалистички курсеви полиције, Криминалистичко-полицијска академија, стручно усавршавање полиције, оперативних

¹ На српском језику термин **ђуђуцу** је најприближнији транскрипт јапанске синтагме **柔術**. У нашем језику је у оптицају неколико варијанти овог термина (џиу-џицу, џу-џица, џију-џица, џију-џуцу, џију-ђицу) које одступају од изворне зато што су у српски језик дошле посредством других језика (eng. jujutsu). Даље, карактер **ђију** или **џију** (слободно, неформално) на јапанском језику има друго значење а вештину названу **џију џуцу** можемо да преведемо као слободна борилачка обука. Ипак, због укоренености назива **џиу-џицу**, у раду ће бити коришћен исти. Осим тога, у раду су јапански термини писани на српском транскрипту држећи се изворног правописа, чиме је избегнуто неприродно прилагођавање јапанског гласовног система енглеском и другим европским језицима.

радника, специјалних јединица, жандармерије, интервентних јединица полиције и осталих) развија нова знања и утиче на развој и одржавање оптималног нивоа способности и карактеристика радника МУП-а Републике Србије (МУП-а). Специјално физичко образовање (СФО) као интегрални део укупне физичке културе, својим садржајима и циљевима је у директној повезаности са развојем оних способности и знања која помажу успешном обављању професионалних задатака службеника полиције. Утицај појединих програмских активности није идентичан, него зависи од нивоа, сложености, њихове међусобне повезаности и утицаја на ангажованост појединих система и подсистема организма приликом њихове реализације.

Поред многобројних система борења као и великог броја борилачких спортова, источњачке вештине борења и борилачки спортови, чине основу програма специјалног физичког образовања, специјално структурираних у систем активности СФО-а, чија се структура разликује од других коришћених система. Највећи део програма СФО усмерен је на идентификацију и савлађивање техника више борилачких система (*џудо, карате, џу џицу*) и на њихову апликацију, у разноврсним, специјалним условима живота и рада припадника МУП-а, и других радника који се баве безбедносним пословима. По широј дефиницији, систем СФО-а представља комплексан систем самоодбране који чине осмишљене и систематизоване технике одбране и напада, њихове варијанте и комбинације које се изучавају ради примене у конкретној ситуацији, дакле, предузимању и реализацији конкретних полицијско-оперативних и других законских мера (одбрана од напада ненаоружаног и наоружаног лица, употреба средстава принуде, везивање, довођење лица, лишавање слободе, успостављање јавног реда нарушеног у већем обиму, итд.).

Корени Специјалног физичког образовања

Већи број истраживања о настанку најелементарнијих облика борења и настанака одређених система самоодбране, стоји на становишту да настанак вештине самоодбране не може да се веже искључиво за одређен простор, време или народ (Радан, Ж. 1981; Поповић, С. 1985, Милошевић, и сар. 1998, Јовановић, С., 1992). Постоје и постојали су различити системи током времена, они су се мењали, усавршавали и утицали једни на друге у смислу надопуњавања, посебно од периода већих комуникацијских веза међу народима и државама. Стога се претпоставља да су борилачке вештине у којима налазимо неке зачетке СФО настале у одређеним периодима аутохтоно готово у целом свету. Корене одређених облика борења и самоодбране би требало тражити међу најелементарнијим облицима борбе. Први борилачки покрети, на-

шег давног претка, били су углавном нагонски у циљу одбране и напада. Историјски документи (цртежи, рељефи, гравуре, статуе, украсне вазе) који показују разноврсне борилачке технике, затим записи у којима се спомињу различити начини борбе (епови, легенде, митови, итд.) сведоче о постојању одређених начина самоодбране још у давној прошлости. У старој Кини, Јапану, Индији, Мексику, Грчкој, Риму и Египту, били су познати различити начини самоодбране. Извори упућују у период од пре нове ере и сваки од тих система је имао своје особености и сличности, да су се они мењали и да од периода већих комуникацијских веза међу цивилизацијама почињу да надопуњују једни друге (Радан, Ж., 1981; Поповић, С., 1985, Милошевић и сар. 1988; Јовановић, С., 1992; Филиповић, Д., 1999). И поред велике сличности појединих техника које се срећу у археолошким налазима и писаним документима, ипак велики број аутора сматра да су вештине које су предходиле појави и развоју модерних система самоодбране, као што је ђуџуцу систем, касније аикидо, џудо и карате спорт, зачеле и развијале на тлу Азије. Једна од хипотеза о настанку и преношењу борилачких вештина на тлу Азије је она у којој се предпоставља да су из Индокине пренесене у Индију, затим у Кину, а из Кине у Јапан (Поповић, С., 1985; Turnbull, R. S., 2001; Филиповић, Д., 2002).

Кинеска античка цивилизација настала у долинама река Хуанг и Јангце (*Чанџи*), једна је од најстаријих у историји човечанства. Осим осталих културних споменика из најстаријег доба обилује и бројним подацима о разним облицима рвања и бокса. Кинеско национално рвање слободним стилем (*Шуај Бао*), старо је колико и кинеска цивилизација. Првобитни назив ове вештине био је *Бао Ли* и односио се само на употребу физичке снаге, али је касније измењен у *Шуај Бао*, што у преводу значи, противника довести у стање неравнотеже (*ђао*), а затим га ухватити и бацити (*шуај*). Међутим, борци су користили све технике рвања, бацања и обарања, полуге, ударце руком и ударце ногом. Правила борбе нису постојала (Филиповић, Д., 1999; Turnbull, R. S., 2001).

Продором будизма² на подручје Кине, кинеске борбене вештине, као и остале сфере живота, потпадају под снажан утицај будистичког учења. На почетку 6. века 527. године, у манастир *Шао Лин*³ у планинском масиву Сунг Шан, Северна Кина, провинција Хонан, долази да шири будизам индијски филозоф Бодидарма (по предању, рођен је између 420. и 440. године, у граду Канчију у Индији), који је важио за

² *Будизам*, филозофско-религијски правац који је у 6. веку пре наше ере успоставио индијски мудрац Сидхарта Гаутхама (око 553–483. п. н. е.), северноиндијски краљ који је абдицирао да би постао свештеник-просјак и проповедник. По његовом свештеничком имену Буда (просветљени, пробуђени) овај правац је добио име. Будина филозофија се бави разрешењем проблема патње и спасења – *Животи је њаиња а узроци ње њаиње су сирасти и жеља за животиом. Ослободити се жеље и сирасти значи ослободити се њаињи. То је њуи ка нирвани – сјању вечної блаженної мира.*

³ Шаолин (Шаолинсу), будистички манастир на северу Кине.

оснивача и првог патријаха *Чан будизма*⁴ под именом *Та Му* (Филиповић, Д., 2002). Бодидарма (Просветитељ) је био племићке крви и добар познавалац индијске вештине *Вајра Муџиџи* (у преводу: Затворена песница као оружје). Ту је извршена прва систематизација борилачких вештина, обухваћени заједничким називом *Шаолин Бу Шу*. Подељене су на вештине са оружјем и вештине без употребе оружја. Вештине без употребе оружја су подељене на вештине удараца (*Шаолин Шу*) и вештине хватова (*Шаолин Ђин На*). Вештина *Ђин На* је специфична врста самоодбране, базирана на четири групе техника: полуге (на зглобовима тела), бацања (примењују се у току извођења полуге или после полуге), притисци на виталне тачке на телу (могу изазвати бол, парализу, губитак свести или смрт) и ударци (могу изазвати бол, губитак свести или смрт). Ова древна вештина, осим у Кини, стекла је популарност и у целој Азији. Многи аутори сматрају, да је пренесена у Јапан, где је прихваћена као национална вештина и усавршена под именом *ђуђуцу*.

Развој *ђуђуцу* као самоодбрабене борилачке вештине или *рајичке вештине* одвијао се у специфичним историјским околностима (ратови, честе забране и ограничења) и развијао се под утицајем религије и филозофије далекоисточне цивилизације. Чести ратови су допринели да ратници *самураји*⁵ постану најпознатије и најцењеније личности јапанске историје, а ратничке борилачке вештине *буђуцу*⁶ синоним за Јапан. Самурајске породице почињу да развијају и уобличавају сопствене, тајне методе увежбавања и примене ратничких вештина, из чега су настали многи борилачки стилови и правци: *кјуђуцу* – вештина гађања луком и стрелом, *јариђуцу* – вештина борбе копљем, *кенђуцу* – вештина борбе мачем и *џаиђуцу* – вештина борбе без употребе оружја. Из дела историјског и књижевног карактера средњовековног Јапана и *денишо*⁷ записа може се са сигурношћу тврдити да је *ђуђуцу* добио свој систематизован облик у другој половини 16. века. Једна од најстаријих школа *ђуђуцу*, која је имала систематизовану технику, била је *џакеноући рју џуђуцу*, основана 1532. године. Творац овог стила био је *Хисамори Такеући*. Овај стил је био карактеристичан по томе што је придавао велику важност техникама имобилизације противника (*јолује на зглобовима противника*).

Осамдесетих година 19. века у Јапану постоји неколико великих школа *ђуђуцу*.

⁴ *Чан будизам*, Кинеска школа будизма која своје учење базира на медитацији, са циљем, да наведе следбеника да постигне просветљење путем вежбања менталне усредсређености.

⁵ У феудалном Јапану између 11. и 12. века успостављена је ратничка класа *самураја*, што у преводу значи витез, пратилац – телесна гарда, или *онај који служи*.

⁶ *Буђуцу* је стари јапански термин за ратничке вештине и има исто значење као кинески *Ву-шу* – ратничке вештине. Касније замењен термином *будо*.

⁷ *Денишо* су архивски рукописи и цртежи тајних вештина писани од оснивача различитих школа *ђуђуцу*.

Прва школа *ѡениин шинѡо рју ѡуѡуцу* код истакнутих учитеља, угледног *Коми шо* (Главни колегијум ратничких вештина), као што су *Хаѡиносуке Фукега* и *Масайомо Исо*, имала је најбоље систематизоване методе обуке *ѡуѡуцу*. Друга *киѡо рју ѡуѡуцу* одликовала се врхунском обуком и методиком обуке и ефикасношћу примене технике бацања. Главни инструктор у овој школи био је мајстор *Цунеѡоши Икубо*. Трећа *гаиѡо рју аики ѡуѡуцу* под водством *Гиканори Хошина*⁸ негује систем који обухвата борилачке вештине са употребом и без употребе оружја, стављајући самоодбрамбени аспект у први план. Реалност новог времена, наметнула је промене у схватању суштине борилачких вештина. *Бу ѡуцу* (ратничке вештине) у ери напредне војне технологије и масовног коришћења ватреног оружја изгубила је смисао. Појам *ѡуцу*, који потенцира практичну вредност вештине, у реалној борби, постаје неадекватан и замењује га филозофски појам *до* (пут – кинески *ѡао*). У први план се ставља ментални аспект који, по древним зен будистичким принципима, борилачке вештине третира као начин просветљења сопствене личности. *Буѡуцу* постаје *бу – до*, *кенѡуцу* постаје *кендо* и сл. Међутим, једна од ретких вештина која је задржала карактеристику *ѡуцу* је управо *ѡуѡуцу*, што јасно наглашава њену примарну самоодбрамбену – употребну вредност у реалној борби.

Историјски развој модерне *ѡуѡуцу* вештине почетком 20. века условио је стварање више борилачких правца, као што су: *кодокан ѡуѡуцу*, *аикидо* и *ѡоринѡи кемѡо*. Први правац, познат под именом *кодокан*, створио је 1882. године велики реформатор *ѡуѡуцу* вештине, професор *Ђиѡро Кано* (1860–1938). Нови стил, у почетку познат као *ѡокушин рју* (школа једнаких), базирао се на *киѡо* и *ѡениин шинѡо* школама, затим, старим *ѡуѡуцу* стиливима *сеиѡо рју* и *секиѡуѡи рју*, као и на изучавању искустава древних *денишо* рукописа. Кано је свом стилу 1882. године дао име *кодокан ѡудо*. Задржавши појам *ѡу* (ненасилно), а уместо одреднице *ѡуцу* (вештина, уметност) *Кано* даје филозофски појам *до* (пут, начин, принцип). Термин *Кодокан* означава *местѡо на коме се изучава ѡуѡи*. *Кодокан ѡудо* је 1886. године званично постао део јапанског образовног система, што је допринело да *кодокан* буде прихваћен као метод обуке јапанске војске и полиције, али под термином *кодокан ѡуѡуцу*. Године 1922. основано је *Кодокан – кулѡурно груѡиѡво*, односно, *државни инстѡиѡуѡи за изучавање и ширење националних борилачких вештина*. Педесетих година прошлог века *ѡудо* постаје један од најцењенијих индивидуалних спортова у свету, што

⁸ *Тономо Саиѡо* (1830–1905), ученик чувеног Такеда Сомона и једини преживели ратни вођа клана Такеда-Аизу, велики мајстор *гаиѡо аики ѡуѡуцу*. После пропасти клана и личне трагедије, губитка целокупне породице, око 1868. године повукао се у шинто светилиште *Хико Тоѡоѡу*, постао шинто свештеник узевши по обичају ново име *Хошина Гиканори*.

је кулминирало 1964. године, када је на 18. Олимпијским играма у Токију, прихваћен као олимпијски спорт. Група кодокан стручњака, на челу са великим мајстором *Кенђи Томики*,⁹ 1956. године саставља нови програм самоодбрамбене обуке, познат под називом *џошинђуцу* (сомоодбрана). Програм је обухватио опасне технике (полуге и ударце), забрањене у спортској *ђудо* (*јудо*) борби, разрађене кроз осмишљене и реално применљиве формалне вежбе – *џошин џуцу но каџа*.

Шоринђи кемџо, условно, самосталан правац, данашњи *караџе* имао је сасвим другачији и специфичан развој. Многи еминентни класици савременог карате спорта, заступају тезу према којој је карате настао синтезом борилачких форми из Кине (*Кемџо*, што је јапански назив за кинеску вештину *Шаолин Чуан Фа*) и Окинаве (*Тогџе*) преко прелазног облика *Окинава Те*, који је еволуирао у *Караџе*. Међутим, за настанак каратеа, као борилачког система, пресудну улогу је имао, већ поменути борилачки систем *Шаолин Ву Шу*, односно један од најважнијих правца Шаолин школе бокса *Шаолин Чуан Фа* (вештина пенице), касније грубо преведен као *Кунџи Фу*. Даље, порекло каратеа се веже за већ помињаног филозофа и будистичког патријарха Бодидарму (на јапанском *Дурума Таиши*), утеменитеља *Зен будизма*, који је у 6. веку напустио Индију, прешавши кроз непроходне планинске области планинског масива Хималаје, до храма Шаолин у Кини где је држао предавања о будизму кинеским калуђерима. Да би своје следбенике, монахе ојачао и омогућио да издрже изузетне напоре, увео је метод развоја духа и тела *Шаолин Чуан Фа* (јапански *Шоринђи Кемџо*). За време периода *Минџи* (1368–1644) када је између Кине и Окинаве, главног острва Рјукју архипелага, на југу Јапана, успостављена културна размена, становници Окинаве дошли су у додир са *Чуан Фа* (око 1374). Неколико година доцније био је рођен окинављански самоодбрамбени борилачки систем *Танџи* (*Танџи џериог* 1618–1906) или по неким ауторима *Тогџе* (*То Дај*). Касније је нови стил назван *Окинава Те* или *Караџе* (празне руке). Дакле, карате, као вештина борења, настаје у периоду од 1609–1903. године на острву Окинава, обједињавањем кинеских и окинављанских вештина борења рукама и ногама. Интересовање за карате и његова експанзија је почела након јавне демонстрације ове вештине карате мајстора *Гичин Фунакошија* (1868–1957) у Токију 1922. године. *Фунакоши Гичин* се сматра творцем модерног *караџеа*. Након јавног приказа *караџеа*, приступио је, упркос отпорима традиционално опредељених мајстора, реформацији традиционалног практиковања *караџеа* у циљу прилагођавања новим, модерним условима, чиме је дао концепт модерног *караџеу*, који се данас, углавном, практикује као *караџе сџорџи*.

⁹ *Кенђи Томики*, 1930. године је учио *аикидо* код Морихеи Уешибе. Томики је професор на токијском Васеда универзитету а води *аики* секцију при *Кодокану*.

Развој самоодбрамених борилачких система у европским земљама и Србији

Свакако, значајна су истраживања која се баве системом самоодбране у европским земљама и Русији у 17. и 18. веку. У феудалним државама Европе, које су израсле на рушевинама велике Римске империје, разни облици рвања су се примењивали код владајућих класа феудалаца и витезова. Значајна су надметања витезова на турнирима где се показивала вештина јахања, гађања луком и стрелом, мачевање и рвање. Цртежи и гравуре који су из тог времена сачувани, показују улогу самоодбране у двобојима и мачевању, где се користе ударци ногама, али и полуге, најчешће на лакту, ради одузимања мача. Релативно касно, тек у другој половини 16. века, Запад је успоставио сталне контакте са далекоисточњачком цивилизацијом. Тако је и борилачка вештина *ђуђуцу* масовно почела да се шири у Европи тек почетком 20. века. У другој половини 19. века, у оквиру *Мејђи реформе*, јапанска влада ангажује пруске војне стручњаке да изврше реформу јапанске армије по европским стандардима. Велики број пруских официра долази у контакт са *ђуђуцу* вештином. Већ на прелазу из 19. у 20. век у пруским војним касарнама вршена је борачка обука од стране инструктора обучаваних у Јапану. *Ерих Еан* је основао 1906. године прву *ђуђуцу* школу у Берлину, стварајући на тај начин неку врсту европског *ђуђуцу*, који је више познат по немачком термину *шу џицу*.

У то време Енглези, у својим стиловима борбе прса у прса, свој систем граде углавном на ударцима рукама и одбранама од њих (*енглеско боксовање*), и рвање (под именом *корнишхју*), за које је било карактеристично и ударање ногом. Французи су развили систем боксовања, који називају *саватије* (што значи обухватање) или *француски бокс*. Овај систем, у коме је главни принцип у вештини наношења противнику удараца ногом, који подсећа на тајландски бокс (*муаи ѿаи*), а затим хватова помоћу којих би се противника могло најбоље савладати а који имају карактеристике кинеског *ћин на*. Наиме, Француска као велика колонијална и поморска сила, већ у 17. веку учвршћује своје позиције на Далеком истоку, оријентишући се на подручје Индокине. Тако су француски морнари дошли у контакт са источњачким борилачким вештинама, као што је тајландски бокс (*муаи ѿаи*) и друге борилачке методе. Морнари су почели да уче ову борилачку вештину, а стечена знања су се показала веома ефикасна у бројним кафанским тучама (пре свега због удараца ногама и употребе полуга на зглобовима противника). Крајем 18. века, *Саватије* постаје француски национални спорт, заступљен у радничким квартовима, али и у буржоаским круговима, као додатна дисциплина уз мачевање под називом *дефонс ѿерсонел* (*Defense personnelle*). Тако је, *дефонс ѿерсонел* као систем самоодбране, уведен као обавезан предмет у француске војне академије.

Русија, која се протеже на два континента, обједињавала је велики број руских племена, етничких групација као и других националности, различитих вера и обичаја. У том шаренилу култура, развијало се више националних борилачких вештина у коме доминирају рвање, ударци песницама и палицама. Свакако да физичка повезаност са Монголијом и Кином, има значајан утицај, односно далекоисточни борилачки системи, на историјски развој руског националног стила самоодбране. Карактеристичне су две средњевековне борилачке вештине, козачко рвање (*рукоџаши бој*) и грузијско рвање (*чохи* или *чигаоба*). Борци су се рвали у одећи – *чохи*, а бацања противника су изводили хватовима за рукав, ревер или појас. У борби је било дозвољено саплитање ногама, а изводиле су се полуге на зглобовима руку и ногу. Крајем 19. века, због потребе борилачког образовања војске и полиције, обједињавањем ова два система рвања формиран је руски национални самоодбрамбени систем *самоборона*. Успостављањем интензивнијих односа са Јапаном, руски систем самоодбране потпада под изузетно јак утицај *кого кан љу љуцу* система. Године 1923. створен је нови стил руског националног рвања и борилачки спорт *самбо*.

Материјалне и писане историјске изворе који сведоче о развоју борилачких вештина на просторима Србије, срећемо релативно касно, иако су ови крајеви били рано насељени. О томе сведоче разна археолошка налазишта, међу којима је потребно посебно истаћи неолитско налазиште Лепенски вир, који сведочи о једној вишој цивилизацији тога времена. Остаци камених и коштаних оруђа и оружја доказују да су прастановници и у овим крајевима прошли сличан развојни пут као и прастановници осталих географских подручја. Територија коју су након сеобе населили Словени, делио је две велике цивилизације, чији се економски, политички и културни утицај снажно одразио на живот и обичаје Словена. Физичка способност, снага, брзина, спретност, храброст и издржљивост били су одлучујући за опстанак у суровим условима, честим сукобима не само Римског и Византијског царства, него и продора разних ратничких народа (Авари, Хуни, Мађари, Бугари и др.). Свакако да су ратне прилике дале предност борењима, у првом реду рвању, као и вештини руковању оружјем и јахању, о чему сведоче разни споменици из тога доба – старе хронике, црквени и надгробни споменици (стећци). Осим тога, епови, тј. јуначке народне песме, обилују описима средњевековног витеза који су се огледали на различитим турнирима и мегданима, као што је то опевано у песми „Краљевић Марко и Муса Кесеџија“: „Поїеїоше сабље оковане, Један друїом јуриш учинише“; „Поїеїоше їерне буздоване, Сїагоше се њима ударайи“; „Шчейаше се у косїи јуначке, И їоїнаше їо зеленој їрави“. Турнири су се водили углавном у једној дисциплини, а борци су у металним оклопима били опремљени само за борбу на коњима, док се мегдан одржава у више дисциплина (јахање, вештине са оруж-

јем – сабља, буздован, лук и стрела, бацање копља – цилита, затим, бацање камена с рамена, народно рвање – хватање у коштац, и сл.). У каснијем периоду, као одговор турској управи и тиранији, отпор је овековечен у новим народним јунацима, борцима за правду и слободу, хајдуцима. Тако, од многих значајних личности Првог српског устанка Вук Караџић издваја Хајдук Вељка Петровића, „По срцу и ијелесном јунашћиву Вељко је био не само у Србији, него се слободно може рећи и у цијелој Европи своја свуда рајној времена. У вријеме Ахила и Милоша Обилића он би заиста њихов друћ био, а у његово вријеме бојзна би ли се они с њим моћли усћоредити...“¹⁰ Одлике нових бораца за народна права су, високо развијена национална свест, храброст и сналажљивост, која се читавала не само у борби са непријатељом, него и на разним приредбама (сајмови, сабори, и сл.) где су била одржавана такмичења у бацању камена, стрељаштву, рвању, јахању, и слично. Посебно је било популарно народно рвање слободним стилем, вероватно развијено под утицајем античког рвања.

Почеци и развој Специјалној физичкој образовања

Иако почетак изградње српске самосталности датира од 1815. године, након Првог српског устанка, трагови турске владавине задржали су се све до 1867. године, када су из градова у Србији повучени и последњи турски гарнизони. Формално-правна независност призната је Србији тек на Берлинском конгресу 1878. године. Први контакт са далекоисточним борилачким вештинама Срби су имали од 1807. до 1812. године, за време Првог српског устанка и руско-турског рата, када је на позив Карађорђа успостављена руско-српска војна сарадња, Русија из састава Молдавске армије упућује неколико одреда, састављених претежно од делова козачких пукова, за помоћ српским устаницима. Осим борбених окршаја са Турцима, козачки инструктори су спроводили војну обуку устаничке војске по угледу на козачке јединице. Обука је извођена по „козачким егзирцирним правилима“, и углавном је увежбавана употреба оружја, формацијско кретање, тактика, али увежбавани су самоодбрамбени елементи козачког рвања (*рукојашни бој*), са специфичним техникама хватова за одећу, бацања и полуга на зглобовима. Па тако у прилог томе, „Хајдук-Вељко Петровић, војвода крајински и комендант нећојински... Русе је неисказано љубио и моћје је обичаје од њих ићиримао. А будући да му се и војска руска врло доћала, заћо је био начинио неколико козака, с коћљима и са сабљама како ићђ ићио су руски, а ићјешаци су му се морали ексерцирати сваки дан и јућиром и вечером“.¹¹

¹⁰ Вук Караџић, Скупљени историјски и етнографски списи, Београд, 1898.

¹¹ Стојанчевић, В. (1994): *Први српски усћанак-оћледи и сћудје*, НИУ „Војска“, Београд.

Почетак систематског вежбања у школама Србије, заправо неке врсте предвојничке обуке, налазимо већ 1808. у Великој школи у Београду. Било је то „марширање и престојавање, вежбе са сабљом и пушком“, а предавач је био капетан Петар Ђурковић. У јавним школама телесно вежбање се уводи тек 1844. године, школским законом *Устројенијем*, којим се предвиђа за ученике гимназија и *шелоуиражњеније*, тј. телесно вежбање, па се оно на факултативној основи уводи у гимназије у Београду. Недостатак стручних кадрова и материјалних услова, као и повезаност са војном обуком која је изазивала сумњичавост код Турака, чији су се војни гарнизони још увек налазили по градовима Србије, онемогућавала је неко шире организовање овог предмета у школама. Међутим, спомиње се да је већ у првој војној школи у Пожаревцу 1838. у програму наставе била и гимнастика. Исто тако у тадашњој Артиљеријској школи 1850. године у Београду, касније Војној академији, у програму је предмет мачевање, а предавач је био Ђорђе Марковић Кодер. Године 1891. Војна академија Краљевине Србије, ангажује пензионисаног француског официра, ветерана из Индокине, Белгијанца *Шарл Дусеа* (Charles Doucet), познатог учитеља мачевања, као сталног предавача вештине борења. Дусе је уз мачевање додатно обучавао самоодбрану, по принципима француског *дефонс персонел* (*Defense personnelle*) система самоодбране. Из школе борења, коју је 1891. године отворио Дусе на Војној академији, формирано је 1897. године Борачко друштво „*Српски мач*“ у Београду.

У то време, 1899. године установљена је прва школа за жандарме, која се налазила на Дорћолу, а 1909. године установљена је стална жандармеријска школа са курсевима који су најпре били тромесечни, а касније четворомесечни.¹² Програм за извођење наставе био је обиман и делио се на предмете прве и друге категорије. У другој категорији предмета налазила се и *борба ножем и гимнастика*. Телесни одгој као обавезан предмет, законом је уведен у планове основних школа тек 1871. године а од 1882. године телесно вежбање је поново у гимназијама спојено са војним вежбањем. Због тога су наставу изводили углавном официри. Интересантно је поменути, да је 1911. године Министарство просвете Краљевине Србије издало „*Основна правила у уџбеницима за наставу телесног вежбања у средњим школама*“ у којим је препоручено отварање „*школе рвања и боксања, да се њрактикују војна вежбања, рајна служба са оружјем, и др.*“. У Србији се, 1911. године по први пут спомиње појам *џу џу* у књизи *Витишке игре и спортови и физичко васпитање нашега народа*, аутора Миленка Арсовића. Користећи литературу немачких и руских аутора, артиљериски поручник Арсовић користи европеизовани термин *џу џу*, и детаљно презентује борилачки систем *кого кан љу љуцу*, сугери-

¹² Часопис *Полиција*, бр. 10–11, Београд, 1911, стр. 327–330.

шући увођење овог система у наставни процес државних институција војно-полицијског типа. Те године, 1911. немачки учитељ језика *Рудолф Ширше*, који је био врло добар познавалац вештине јапанског борења званом *џуџицу*, која се већ као обавезна учи у многим модерним полицијама, уз одобрење управника вароши и команданта жандармерије, одржао је један час пред нашим полицајцима. Час је одржан једно после подне пред командантом жандармерије и свим жандармеријским официрима, пред многим полицијским чиновницима и великим делом жандармеријског кора. „За време овога предавања, наши су се полицијски органи могли најбоље упознати с великим користима, које би познавање ове вештине могло да пружи једном полицајцу, нарочито: у лаком и поузданом спровођењу кривца, у савлађивању њиховом при борби, или бекству, у начину њихове одбране при употреби револвера или ножа итд. Али као највећа одлика његова сматра се да је у томе, што полицијски орган при томе нема потребе, да употреби оружје већ се само помаже голим рукама.“¹³ Исте године, 1911. у Београду је организован једномесечни курс борилачких вештина. То је био курс *џуџицу*, којег је похађало петнаест полазника из београдског жандармеријског одреда: по 2 жандарма и 2 ноћна стражара из сваке чете, један из коњичког жандармеријског вода и двојица из Управе града. Курс је држао пешадијски капетан и командант жандармеријског батаљона Василије Андрић, који је провео две године на студијима у пруској жандармерији, где је имао прилике да се упозна са овим начином борења.¹⁴

После првог светског рата, развој јапанске вештине *џуџицу* у Србији је у благом порасту. Од 1920. године *џуџицу* вештина (познатија као *џу џицу*) се изучава у оквиру вештине борења на Војној академији и жандармеријским школама. Уједињењем, 1918. године и формирањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, питању образовања и усавршавања припадника Министарства унутрашњих дела придавана је значајна пажња. Тако је, 1919. године донета *Уредба о формирању, ојреми, надлежностима, дужностима и настави жандармерије*. У складу са том уредбом, формирана је у фебруару 1920. године у Сремској Каменици Жандармеријска подофицирска школа, у бившој аустроугарској Кадетници.¹⁵ Истовремено, по жандармеријским станицама организовани су припремни курсеви за жандарме и курсеви за вође патрола. У то време, тачније 8. фебруара 1921. године основана је Прва полицијска школа у Београду, коју је организовао др Родолф Арчибалд Рајс,¹⁶ поред осталих предмета, ученици су слушали пред-

¹³ Часопис *Полиција*, бр. 5, Београд, 1911, стр. 142–144.

¹⁴ Часопис *Полиција*, бр. 7, Београд, 1911, стр. 202–207.

¹⁵ Богдановић, Б.: *Два века полиције у Србији*, МУП Републике Србије, стр. 73.

¹⁶ Др Родолф Арчибалд Рајс поставио је темеље полицијског школства у нас. Рођен је 1879. године у Лозани.

мет који се звао „Специјална гимнастичка вежбања и вежбања у одбрани“, као обавезан наставни предмет. Наиме, интересантно је поминути, да у Пројекту „Принципи модерне полиције“, који је тражила Краљевска Влада, у лето 1915. године, др Арчибалд Рајс упућује „Предлој о реорганизацији полиције“ Министру Унутрашњих Дела, у којем предлаже увођење Више полицијске школе и Ниже полицијске школе. „Ученици обеју полицијских школа имаће заједничких вежбања: у тањању из револвера; гимнастичких вежби, у којима ће се иврдити нарочито да се науче добром ирчању и одбрани (бокс, јапанска борба – *шу шуцу*, *иџг.*) и евенуално јахачка вежбања“.¹⁷ Исто тако, у „Прилоју за реорганизацију полиције“, штампаном 1920. године, између осталог др Рајс издваја посебно поглавље под називом „Неколико најомена о физичким ирпремама ајената судске полиције и полиције порејка“;¹⁸ где посебно истиче да осим метода одбране (*шу шуцу*, бокс, удар *иџајом*, нојом, *иџг.*) полицајци морају да умеју добро да трче и гађају револвером. Дакле, поред војних школа, значајна пажња се придаје телесној обуци (личној одбрани) и у школовању полицијског кадра у Србији у то време. На основу Уредбе о Централној школи за полицијске извршне службенике, 1931. године почела је са радом Централна полицијска школа у Земуну, смештена у згради некадашње свиларе (зграда данашње Средње економске школе). Наставни предмети били су подељени на девет група, а интересантно је истаћи трећу, односно њен део који се односио на практично стручно васпитање. У оквиру ове групе предмета, изучавали су се, поред осталог, и борба ножем, хапшење и везивање у свим случајевима и *шу шуцу*. Предавач је био Владислав Пољшак, наставник гимнастике у Земунској гимназији. Године 1930. у Београду је отворен Атлетско-мачевалачки клуб са *шу шуцу* секцијом. Обуку је држао руски емигрант *шу шуцу* мајстор Евгеније Максатов, који касније оснива на земунском Гардошу своју приватну *шу шуцу* школу. Најбољи ученици Евгенија Максатова били су Владислав Пољшак и Саша Шименц, који се сматрају зачетницима *кодокан џудоа* и *шу шуцу* система самоодбране у Србији.

По завршетку II светског рата, 1946. године формиран су органи безбедности нове Југославије и започиње процес обуке припадника ОЗН-е и КНОЈ-а.¹⁹ У том периоду организовано је више школа (курсева) за стручно оспособљавање и обуку припадника Народне мили-

¹⁷ Рајс, А.: *Принципи модерне полиције – Предлој о реорганизацији полиције*, достављен Влади Србије 1915, Штампано у штампарији „Свети Сава“, Београд, 1942, стр. 37–40.

¹⁸ Рајс, А.: *Прилој за реорганизацију полиције*, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд, 1920, стр. 69–71.

¹⁹ ОЗН-а (Одељење заштите народа) и КНОЈ (Корпус народне одбране Југославије) су институције формиране пред крај другог светског рата, из којих је настала народна милиција и безбедносни систем Југославије.

ције, за руководећи и основни кадар у Служби јавне и Служби државне безбедности. Створени су наставни програми, а као помагала коришћени су привремени приручници. Фискултури и спорту у Народној милицији придавана је нарочита пажња. Тако су у току 1947. година, у многим већим градовима формирана фискултурна друштва са заједничким именима „Милиционар“. Поједине секције ових друштава постизале су видне успехе у земљи и иностранству. Посебно успешна је била боксерска и рвачка секција ФД „Милиционар“ из Београда. Управа народне милиције МУП-а НР Србије издала је упутство за фискултурни рад у јединицама Народне милиције у којем се предвиђа стварање актива у Народној милицији. Наиме, систематизацијом су успостављени фискултурни руководиоци Народне милиције. Тако је 1948. године у Загребу одржан двомесечни курс за руководиоце и референте фискултуре при среским управама Народне милиције (курс је похађало и завршило 12 припадника НМ из Србије). Нарочита пажња је посвећена практичним предметима, као што су: опште физичко образовање, борилачки спортови и гађање. Овим курсом створени су услови за успешан развој фискултуре међу припадницима Народне милиције. Убрзо затим, одржано је Прво саветовање фискултурних руководилаца Народне милиције, 9. јануара 1949. године, у сали Управе Народне милиције за град Београд. У циљу подизања и усавршавања физичке спремности службеника Народне милиције, предвиђено је да се физичко образовање спроводи у два облика: у виду фискултурне наставе (гимнастика и допунске вежбе, борилачки спортови, борба прса у прса и бојне препреке, пливање са савлађивањем водених препрека и смучање са теренском и војном обуком) и спровођењем разних спортских такмичења (крос, атлетика, бокс, рвање, стрелаштво, и др.). Главна управа милиције МУП-а ФНРЈ, 1951. године, штампа интерни приручник *Самоодбрана*, у којој је уочљив програм руске интерпретације *кодо кан џудо* система и потенцирањем препознатљивих *самбо* техника, што је, свакако и први покушај обједињавања система специјалног физичког образовања (СФО-а). У њему је презентован свеобухватан и оригиналан систем самоодбране, са историјским приказом развоја система самоодбране, теоретским основом самоодбране, систематизацијом технике и методиком обуке, садржан на 510 страна, са 397 цртежа и фотографија. У току 1951. године одржана су три курса самоодбране, које је завршило преко 100 милиционара.²⁰ Од тада се *самоодбрана* уводи као обавезан и редован предмет физичког образовања у јединицама Народне милиције. У то време, експанзија спортског џудоа била је у пуном замаху, али су инструктори борења у МУП-а, на време увидели суштинску разлику између спорта и самоодбране и определили се за џуџуцу (*ђуђуцу*) си-

²⁰ Петковић, Н.: *Саветовање фискултурних руководилаца у Народној милицији*, „Народна милиција“, бр. 1, стр. 23–24, Београд, 1952.

стем самоодбране, који је далеко прихватљивији и кориснији за полицијску праксу. Тако, 1963. године Одељење за организацију и стручно образовање службеника Савезног секретаријата за унутрашње послове, издаје приручник *Циу цица* за службенике органа унутрашњих послова, посебно службе Народне милиције. У том приручнику „настојало се да се обухвате све одбрамбене и нападне активности примењене циуцице које су од интереса за нашу службу“. У начину обраде ишло се за тим да приручник буде тако обликован да би био приступачан и за индивидуално коришћење и учење. Због тога је и илустрован са преко 800 слика и цртежа, који прате текстуалан опис и показују компликованије елементе и фазе појединих техника. Поред наведеног, у посебном делу приручника обрађени су основни појмови из анатомије и физиологије, а посебно је указано на виталне тачке и последице које би могле наступити приликом примене појединих техника, као и на начин пружања прве помоћи. Значајно је поменути Радомира Милуновића и Радоша Јовановића, који се сматрају за једне од главних утемељивача самоодбрамбене обуке у МУП-а Републике Србије. Радош Јовановић, велико име рвачког спорта, један од најбољих судија на свету (судио је на 8 олимпијада), ветеран џудоа и један од првих мајстор самоодбране, био је предавач самоодбране (касније СФО) на свим полицијско-образовним институцијама, обучивши више десетина хиљада припадника органа безбедности.

Спортске игре припадника органа и служби безбедности успостављене су 1960. године, а популарно су назване „Милицијада“. Поред осталих спортских дисциплина, *самоодбрана (циуцица)* је уврштена у програм 1969. године на играма у Дрвару. Интересантно је поменути, да је СР Србија у свеукупном пласману предњачила, па тако је и била свеукупни победник 14. међурејубличких спортских игара припадника органа и служби безбедности одржаних 1974. године у Београду, а Страхиња Тепавчевић, из екипе Србије, као најбољи појединац у самоодбрани добио је специјалну награду савезног секретара за унутрашње послове. У то време, Одељење за организацију и стручно образовање службеника Савезног секретаријата за унутрашње послове, формирало је Комисију која је промовисала инструкторе и мајсторе самоодбране. У саставу Комисије су били и Страхиња Тепавчевић из Србије, Белохан Бранко из Хрватске, Жмарт Петер из Словеније.²¹

Средња школа унутрашњих послова „Пане Ђукић“ у Сремској Каменици, почела је да ради септембра 1967. година, као главни центар за образовање и оспособљавање кадрова за потребе јавне безбедности, обухватала је и Одељење за школовање одраслих у Земуну (приправнички курс). Наставним планом и програмом утврђено је да се у

²¹ По сећању Страхиње Тепавчевића, професора физичке културе, пензионисаног мајора полиције, једног од полазник прве класе СШУП-а у Сремској Каменици, касније наставника СФО-а, сада председника Ђу Ђуцу Савеза Србије.

Школи кроз четворогодишње школовање изучавају наставни предмети из три области: предмети опште наобразбе, стручни предмети и војни предмети. У првој групи предмета, у којој ученици добијају општа знања која се стичу и у другим средњим школама, између осталих предмета је и *Физичко васпитање*. У стручном делу наставног програма који оспособљава ученике за вршење службе Јавне, а у одређеном облику и Државне безбедности, између осталих стручних предмета је и *Стручно физичко образовање*. У оквиру стручног физичког образовања ученици се посебно стручно образују из *шушице*, *цудоа*, и *караџеа*. Први наставници су били Петар Рашковић, *шушицу* мајстор и Светозар Михајловић *цудо* мајстор. Касније ова два наставна предмета су добила назив *Опште физичко образовање* и *Специјално физичко образовање*, а наставници су били Бранко Драгић, Савић Спасе, Лазар Адамовић и Страхиња Тепавчевић, мајстори *цудоа*, *караџеа* и *шушице*.

Недуго затим, 1972. године основана је Виша школа унутрашњих послова у Земуну (ВШУП) са статусом самосталне установе за више образовање (од 1991. године постаје посебна организациона јединица МУП-а. У почетку, студије на ВШУП-у по Наставним планом и програмом трајале су две године, односно четири семестра, а од 1977. године када је донет нов Наставни план и програм, студије трају две и по године (пет семестра). Наставни предмети који се изучавају, подељени су по сродности наставних садржаја (општеобразовни, општестручни и ужестручни, односно општеобразовни и стручно-наставни по Наставном плану из 1990), и сврстани по катедрама. Па тако, у катедри безбедносно-полицијских наука је и ужестручни предмет, који се зове *Специјално физичко образовање (СФО)*, којег студенти слушају на свим годинама студија (од 2001. само на I и II години студија). Први наставници били су професори Милован Гаћански и Стеван Божић, мајстори *караџеа* и *цудоа*. Полицијска академија, као високошколска образовно-научна установа, основана је 1993. године са седиштем у Београду. СФО је заузимало значајно место и по Наставном плану и програму студија изучавано је на све четири године студија. Реформом вишег и високог полицијског образовања, спајањем Више школе унутрашњих послова и Полицијске академије, 2006. године, формирана је нова високо образовна установа Криминалистичко-полицијска академија, са седиштем у Земуну. Наставни предмет СФО се налази у оквиру катедри полицијских наука, и изучава се на прве две године (академских и струковних студија), као *СФО-1* и *СФО-2*, и *СФО-3* на трећој години академских студија.

СФО, између осталих стручних предмета, је обавезан предмет на курсевима за полицајце опште надлежности, а по Наставним плановима и програмима курсева полазници похађају 3x2 часа недељно.

Важно је истаћи, да су осамдесетих година прошлог века постављени научни темељи СФО. Заслужни за то, су управо тадашњи професори Више школе унутрашњих послова у Земуну, мр Стеван Божић, др Мухарем Зулић и др Миленко Милошевић.

Дефинисањем структуре моторичких својстава милиционара, моделирањем тренажног процеса у врхунском карате спорту и моделирањем и управљањем системом самоодбране на принципима кибернетике (Милошевић, М., 1985; Зулић, М., 1987; Милошевић, М., Гавриловић, П., Иванчевић, В., 1988) СФО се утемељује као посебна наставно-научна област. Тако, крајем осамдесетих година Републичка заједница наука Републике Србије је на основу постигнутог научно-истраживачког рада и организације система образовања припадника полиције, верификовала делатност рада СФО и конституисала је као посебну научну дисциплину која је сврстана у полицијско-безбедносне науке.

Издавањем уџбеника *Специјално физичко образовање* за студенте и раднике органа унутрашњих послова (Милошевић, М., Зулић, М., Божић, С., 1989) дефинисани су предмет, циљеви и задаци СФО-а са аспекта високошколског едукативног система, а коришћењем научно-методолошких моделских принципа грађа СФО-а је дефинисана кроз моделе основне, усмерене и ситуационе обуке. Као резултат вишегодишњег континуираног истраживачког рада, одржано је 11. новембра 1994. године у Београду *Прво саветовање из специјалног физичког образовања*. Програмом саветовања обухваћене су три тематске области: Едукација и тренинг, Дијагностика и прогностика и Организација. Рецензентска комисија одабрала је 25 радова, који су саопштени на овом Саветовању. У раду Саветовања учествовало је око 150 стручњака из различитих области. По броју, доминирали су стручњаци из области физичке културе. Посебан значај за овај скуп представља учешће већег броја еминентних стручњака Факултета физичке културе у Београду, Полицијске академије, Универзитета војске Југославије, Југословенског завода за физичку културу у Београду, Завод за здравствену заштиту радника МУП-а, Министарства за спорт и Више школе унутрашњих послова. На Саветовању су анализирани резултати досадашњих активности на примене јединствене методологије стручног оспособљавања и праћења релевантних способности припадника МУП-а на свим нивоима (разни курсеви, Средња и Виша школа, Полицијска академија, у популацији полицајаца, оперативних радника, специјалаца, припадника посебних јединица). Поред тога, усаглашено је схватање да је у области СФО неопходно стално праћење резултата истраживања из различитих антрополошких области.

Тродимензионални модел учења, са три карактеристичне фазе (основном, усмереном и ситуационом обуком), дефинисан као интегрално-континуални модел учења, користи се у едукационо-техноло-

шком процесу обуке *СФО-а*, у оквиру плана и програма наставе *СФО-1*, *СФО-2* и *СФО-3* на Криминалистичко-полицијској академији, као доминантан модел учења проблематике повезане са облашћу СФО. Највећи део програма *СФО* усмерен је на идентификацију и савлађивање разноврсних техника *џудоа*, *караџеа* и на њихову апликацију, преко *џиу џицу* техника у разноврсним, специјалним условима живота и рада припадника полиције.

Уместо закључка

У раду је дат упрошћен и кратак преглед настанка и развоја различитих вештина борења, до појаве борилачких система од најстаријих времена до данас. При том смо настојали приказати континуитет тог развоја и његову повезаност са општим развојем друштвених односа. Посебна пажња је дата, развоју, значају и улузи јапанске *ђуђуцу* самоодбрамбене борилачке обуке, у развоју различитих борилачких система и модерних спортова, као и генеза борилачке обуке у полицијским образовним институцијама код нас, од првих почетака у прошлом веку па до данашњих дана.

Може се закључити да се физичком васпитању тј. борилачкој обуци и физичкој спремности припадника полиције посвећивала значајна пажња. Оснивањем првих жандармеријских школа пре Првог светског рата специјална гимнастика (*џиу џицу*) је уврштена у обавезан предмет. После Другог светског рата настављена је институционализована едукација полицијског кадра, у почетку кроз организовање курсева и семинара, до оснивања полицијских средњих, виших и високих школа (факултета). Наставни програми су се заснивали на сазнањима савремене науке а значајно место заузимала је обука у самоодбрани. Од тада „борилачка обука“ је систематски спровођена на свим нивоима (полицијске школе, курсеви, посебне јединице, специјалне јединице, оперативни састав) доприносећи побољшању струке, а уједно трансформишући се у модеран научно заснован систем, тј. ужестручну наставно-научну област *Специјално физичко образовање*, значајно у образовању и усавршавању полиције. Поред многобројних система борења, источњачке вештине борења и борилачки спортови *џудо*, *караџе* и *џиу џицу*, чине основу програма СФО, специјално структурираних у систем активности СФО-а, чија се структура разликује од других коришћених система. У вези с тим слободно можемо констатовати да СФО представља комплексан и практичан борилачки систем самоодбране у којем су систематизоване одређене технике одбране и напада, њихове варијанте и комбинације, које се изучавају ради практичне примене у полицијским условима.

Литература:

1. Амановић, Ђ.: *Зборник радова наставника ВШУП-а бр. 8*, Ђуђуцу – сегмент Специјалног физичког образовања, ВШУП, Београд, 2004.
2. Арсовић, М.: *Вишешке истре и сиоршови и физичко васишиање нашеја на-рода*, Нова Штампарија „Давидовић“, Београд, 1911.
3. Благојевић, М., Допсај, М., Вучковић, Г.: *Специјално физичко образовање I*, Полицијска академија, Београд, 2006.
4. Богдановић, Б.: *Два века полицје у Србији*, МУП Републике Србије, Београд, 2002.
5. Група аутора: *Самоодбрана*, Главна Управа народне милиције МУП-а ФНРЈ, Београд, 1951.
6. Група аутора: *Циушица*, Одељење за организацију и стручно образовање службеника ССУП-а, Београд, 1963.
7. Филиповић, Д.: *Кјукушинђуцу*, Алфа, Народна књига, Београд, 1999.
8. Филиповић, Д.: *Будисшички манасшир Шаолинсу*, Народна књига, Београд, 2002.
9. *Illustrated Kodokan Judo*, Published by Kodansha, Tokijo, Japan, 1976.
10. Isao, I., Nobuyuki, S.: *Best judo*, Kodansha International Ltd, Tokyo, 1979.
11. Јовановић, С.: *Карате I – теоријска полазишиа*, Sport's World, Нови Сад, 1992.
12. Matsumoto, Y.: *Kodokan judo*, Kodansha, Tokyo, 1968.
13. Милошевић, М., Гавриловић, П., Иванчевић, В.: *Моделирање и уиравања системом самоодбране*, Научна књига, Београд, 1988.
14. Милошевић, М., Зулић, М., Божић, С.: *Специјално физичко образовање*, ВШУП, Земун, 1989.
15. Момировић, К., Свибен, Б.: *Цудо – Циушицу*, Спортска књига, Београд, 1958.
16. Монографија ВШУП, 1972–1997, група аутора, Београд, 1997.
17. Монографија Полицијске академије, 1993–2003, група аутора, Београд, 2003.
18. *Монографија СД Милиционар Београд*, МУП-а Републике Србије, Београд, 1996.
19. Морихеј и Кишомару Уешиба – интервју, Токио, Кавадо, 1957: Аикидо федерација Србије, Билтен бр. 2, 13–19, 2003.
20. Мусаши, М.: *Книа иеи ирсшенова*, Графос, Београд, 1987.
21. Перишић, М.: *Минисшиарсшиво и минисшири полицје у Србији 1811–2001*, Београд, 2002, стр. 179–187.
22. Поповић, С.: *Циушицу*. Спортска књига, Београд, 1969.
23. Роровић, С.: *Тајне јуда*, ГРО „Сава Мунђан“, Бела Црква, 1985.
24. Радан, Ж.: *Преилед хисторије шјелесној вјежбања и сиорша*, Школска књига, Загреб, 1981.
25. Рајс, А.: *Прилој за реорјанизацију полицје*, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд, 1920.
26. Ристовић, С.: *Почеци и историјски развој обуке и школовања полицје*, ВШУП, Земун, 2005.
27. Савић, Б., Тепавчевић, С.: *Билиен Ђуђуцу Савеза Јуославије*, 2000.
28. Shioda, G.: *Aikido*, Mladost, Zagreb, 1977.
29. Стојанчевић, В.: *Први српски усшанак – оиледи и сшудије*, НИУ „Војска“, Београд, 1994.
30. Сун, Ц.: *Умеће рашовања*, Global book, Нови Сад, 1995.

31. Turnbull, R. S.: *Samurai the warrior class of Japan*, Grange Books, London/Hong Kong, 2001.
32. Зулић, М., Савић, С., Тепавчевић, С.: *Борилачке вештине*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1990.
33. *Зборник радова Првої савјетовања ис Сїецијалної физичкої образовања, 11. новембар 1994.*, Београд, 1995.
34. Часопис „Безбедност“, бр. 3–4/1974; бр. 1/2002; бр. 2/2005; 4/2005; бр. 6/2005.
35. Часопис „Народна милиција“, бр. 1/1948; бр. 3/1948; бр. 12/1948; бр. 1/1950; бр. 12/1950; бр. 5/1952; бр. 2–3/1953; в. из./1959.
36. Часопис „Полиција“, бр. 1/1911; бр. 5/1911; бр. 7/1911; бр. 10–11/1911; бр. 1–2/1921; бр. 3–4/1931; бр. 3–4/1932; бр. 13–14/1932; бр. 1–2/1936; бр. 3–4/1936.

Abstract: *The introduction of the paper focuses on the very notion and definition of **Special Physical Education** (henceforth, SPE). Following a brief retrospective of the development of various modalities and systems of martial arts, special attention has been given to development of traditional Japanese **jujutsu** self-defence system, from ancient times to modern day.*

*The paper further deals with the origins of modern **jujutsu** dating back to early 20th century, the establishing of **Kodo kan judo** system and **karate** sport, their development in European countries and in our territories. It also explains the genesis of martial art instruction in police educational institutions in our country, from their beginning at the opening of the last century to this day. The paper finishes in closing considerations.*

Key Words: *Special Physical Education, jujutsu, judo, karate.*
